

Lekcja historii i pamięci

Wizyta słuchaczy
Centrum
Szkolenia Policji
w Legionowie
w Muzeum Policji
Komendy
Główniej Policji

Fot. 1. Oddział rowerowy Policji Państwowej. Zdjęcie z ekspozycji Muzeum Policji.

podkom. Mariusz Boruch

Zakład Prewencji CSP

Artykuł przedstawia jedno z wielu przedsięwzięć organizowanych przez kadrę dydaktyczną dla słuchaczy Centrum Szkolenia Policji w Legionowie w celu zapoznania ich z historią i tradycją polskiej Policji. Dotyczy wizyty słuchaczy, pod opieką wykładowców CSP, w Muzeum Policji Komendy Głównej Policji. Mieli tam możliwość obejrzyć ekspozycję poświęconą losom polskich policjantów przebywających od jesieni 1939 r. w obozach specjalnych i więzieniach na terenach ówczesnego ZSRR, zamordowanych przez NKWD w 1940 r., oraz wysłuchać prelekcji o represjach sowieckich wobec funkcjonariuszy po agresji ZSRR na Polskę w 1939 r. Zapoznali się z historią obozu w Ostaszkowie, egzekucji w Twerze i masowych grobów w Miednoje.

25 października 2024 r. słuchacze Centrum Szkolenia Policji w Legionowie pod opieką podinsp. Alicji Twardo, kom. Magdaleny Walukiewicz, podkom. Mariusza Borucha, podkom. Piotra Bańki – wykładowców z Zakładu Służby Prewencyjnej oraz asp. Grzegorza Smolińskiego z Zakładu Ruchu Drogowego mieli okazję zwiedzić Muzeum Policji Komendy Głównej Policji, gdzie znajduje się wyjątkowa wystawa, na którą składają się eksponaty, fotografie oraz materiały archiwalne przedstawiające losy funkcjonariuszy zamordowanych w Katyniu i innych miejscach.

W trakcie wizyty wysłuchali również prelekcji dotyczącej losów polskich policjantów, którzy dostali się do niewoli sowieckiej po agresji ZSRR na Polskę 17 września 1939 r. Tysiące funkcjonariuszy Policji Państwowej zostało wziętych do niewoli przez Armię Czerwoną. Losy tych ludzi

stały się symbolem tragicznych wydarzeń, jakie spotkały polskie elity pod okupacją sowiecką. Sowietów traktowali polskich policjantów jako szczególnie niebezpieczną grupę społeczną – filar porządku publicznego II Rzeczypospolitej i nośnik polskiej tradycji państwowej. W wyniku decyzji władz ZSRR zostali oni poddani brutalnym represjom, które zakończyły się masowym ludobójstwem w ramach Zbrodni Katyńskiej. W polskiej historii tragiczne losy policjantów związanych z wydarzeniami II wojny światowej są szczególnie bolesnym, ale ważnym rozdziałem, który każdy funkcjonariusz Policji powinien znać i przekazywać tę wiedzę kolejnym pokoleniom. Ostaszków, Twer i Miednoje – te trzy miejsca o symbolicznym znaczeniu są świadectwem poświęcenia, cierpienia i brutalności represji sowieckich wobec polskich funkcjonariuszy, którzy wiernie służyli ojczyźnie.

Fot. 2. Słuchacze szkolenia zawodowego podstawowego wraz z opiekunami w Muzeum Policji.

Fot. 3. Tablica wykonana przez więźniów.

Ostaszków – pierwszy etap tragedii

Ostaszków to niewielkie miasteczko nad jeziorem Seliger, w którego pobliżu, na wysepce Stołbnyj, znajdował się obóz jeniecki przeznaczony głównie dla funkcjonariuszy Policji Państwowej, żandarmerii, straży więziennej i Straży Granicznej. Obóz mieścił się w budynkach byłego prawosławnego monasteru Niłowa Pustyni, które przekształcono w więzienie o zastrzonym rygorze. W obozie Ostaszków więziono około 6300 polskich funkcjonariuszy. Warunki życia były skrajnie trudne – więźniowie cierpieli z powodu głodu, zimna i braku podstawowych środków higieny. NKWD traktowało ich jako „wrogów klasowych”, co oznaczało szczególnie brutalne traktowanie i wyrafinowane formy dręczenia psychicznego. W obozie prowadzono również przesłuchania, podczas których funkcjonariusze NKWD usiłowali zmusić polskich policjantów do współpracy lub zdrady swoich towarzyszy.

Twer (dawniej Kalinin) – miejsce egzekucji

Wiosną 1940 r., na mocy decyzji Biura Politycznego WKP(b) z dnia 5 marca 1940 r., podjęto decyzję o likwidacji polskich jeńców wojennych uznanych za „nieprzydatnych” i „niebezpiecznych” dla ZSRR. Więźniów z Ostaszkowa skazanych na śmierć pędzono przez zamrażające jezioro

Seliger do przystanku kolejowego Sroga (około 9 km), skąd byli transportowani wagonami kolejowymi do Kalinina (dziś Tweru). Transporty odbywały się w nieludzkich warunkach, a jeńców przewożono pod eskortą NKWD.

Po przybyciu do Kalinina więźniowie byli przewożeni autobusami do miejscowej siedziby NKWD. Tam trafiali do piwnic, gdzie rozpoczynał się proces ich likwidacji. Egzekucje odbywały się nocą, aby zachować pełną tajemnicę. Jeńców wyprowadzano pojedynczo, weryfikowano ich dane personalne, zakładano im kajdanki, chwymano pod rękę i prowadzono do celi, a następnie mordowano strzałem w tył głowy z bliskiej odległości z pistoletu Walther PPK produkcji niemieckiej. Ta metoda była charakterystyczna dla działań NKWD i mogła być także celowym postępowaniem, mającym na celu zrzuć winę na Niemców w przypadku odkrycia grobów. Zwłoki zamordowanych transportowano następnie na podwórze, gdzie ładowano je na ciężarówki.

Miednoje – doły śmierci

Ciała zamordowanych w Twerze polskich funkcjonariuszy przewożono do pobliskiej miejscowości Miednoje, położonej nad rzeką Twercą, oddalonej około 32 km od Kalinina. Na skraju lasu, do przygotowanych grobów masowych o głębokości od 4 do 6 m, które mogły pomieścić około 250 ciał, wrzucano zwłoki zamordowanych. Ciała układano warstwowo, a każdy poziom zasypywano cienką warstwą ziemi. Aby ukryć ślady zbrodni, na miejscu grobów sadzono młode sosny. Władze sowieckie przez dziesięciolecie starały się zacierać ślady tych wydarzeń, wprowadzając ścisłą cenzurę i zakaz wspomniania o masakrach. Dopiero po upadku Związku Radzieckiego w 1991 r. prawda o Zbrodni Katyńskiej, w tym tragedii Miednoje, zaczęła być ujawniana.

Upamiętnienie ofiar

Dziś ofiary Zbrodni Katyńskiej, w tym polscy policjanci zamordowani w Twerze i pochowani w Miednoje, są upamiętniane na licznych cmentarzach wojennych. W Miedno-

MUZEUM POLICJI

je znajduje się Polski Cmentarz Wojenny, gdzie w specjalnie wyznaczonych sektorach spoczywa około 6300 funkcjonariuszy Policji Państwowej.

W Polsce organizowane są liczne uroczystości, a pamięć o ofiarach jest kultywowana przez młode pokolenia. Symbolem pamięci o Zbrodni Katyńskiej są także Dęby Pamięci sadzone w hołdzie każdej ofierze. Dęby te rosną w wielu miejscach na świecie jako wyraz wdzięczności i szacunku dla poległych.

Wnioski i przesłanie dla przyszłych pokoleń

Tragedia polskich policjantów pod okupacją sowiecką jest jednym z najbardziej tragicznych rozdziałów historii Polski. Symboliczne miejsca – Ostaszków, Twer, Miednoje – przypominają o męczeństwie tych, którzy stracili życie, broniąc porządku publicznego i suwerenności swojego kraju. Pamięć o ich losach powinna być przestrogą dla przyszłych pokoleń przed totalitaryzmem i systemami opartymi na nienawiści i przemocy.

Następnie słuchacze Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, wraz z opiekunami, udali się do sali kinowej, gdzie obejrzeli film edukacyjno-historyczny pt. „Świtanie”. Produkcja ta opowiada o tragicznej historii mordu dokonanego przez Niemców na 223 więźniach, którzy zostali wywiezieni z Pawiaka na egzekucję do Lasów Sękocińskich. Zbrodnia miała miejsce w nocy z 27 na 28 maja 1942 r. Film zawiera część dokumentalną opisującą terror okupacyjnej stolicy oraz niemieckie represje wobec polskiej ludności. Ukazuje także fragmentarycznie czas lipca 1946 r., tj. prowadzonych już po wojnie prac ekshumacyjnych i pochówków ofiar tej zbrodni. Podkreśla potrzebę rodzin pomordowanych więźniów do upamiętnienia ich ofiary poprzez budowę wspólnej mogiły na cmentarzu w Magdalence oraz posadowienia pomnika w miejscu straceń. W prezentowa-

nym filmie występuje także kombatant, świadek odnalezienia miejsc dołów śmierci w kilka dni po dokonanej egzekucji, który wspomina ten trudny czas. Wśród partnerów projektu jest Muzeum Więzienia Pawiak – Oddział Muzeum Niepodległości w Warszawie.

Autorami ekranizacji są Michał Krzysztof Wykowski i Stanisław Wojciech Wykowski z Warszawskiego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna 1939 r.”, natomiast za reżyserię jest odpowiedzialny Grzegorz Jach. Wśród aktorów znalazła się młodzież z XXXVIII Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Kostki Potockiego.

Na koniec wizyty w Muzeum młodzi policjanci usłyszeli cytaty George’a Gordona Byrona „Walka o wolność, gdy się raz zaczyna, z ojca krwią spada dziedzictwem na syna”, który podkreśla znaczenie walki o wolność oraz przekazywania wartości i doświadczeń z pokolenia na pokolenie. Historia, jako zbiór doświadczeń i lekcji, ma kluczowe znaczenie w kształtowaniu tożsamości oraz postaw młodych ludzi, w tym policjantów.

Przypomnienie, że: „historię nie tylko się zna, ale także się ją przekazuje”, wskazuje na odpowiedzialność, jaką mają młodsze pokolenia w pielęgnowaniu tradycji, wartości obywatelskich i etycznych. Dzielić się swoją wiedzą i doświadczeniami, mogą inspirować innych do działania na rzecz dobra wspólnego i umacniać fundamenty, na których zbudowane jest społeczeństwo.

W kontekście Policji, zrozumienie i przekazywanie historii służby, jej osiągnięć oraz wyzwań, może wzmocnić zaufanie społeczności, a także przyczynić się do budowania lepszej przyszłości. Warto, aby młodzi policjanci pamiętali o tych słowach, ponieważ ich misja nie kończy się na wykonywaniu obowiązków, ale obejmuje także rolę edukacyjną i społeczną.

Fot. 4. Projekcja filmu „Świtanie” podczas wizyty słuchaczy w Muzeum Policji.

Fot. 5. Ks. prałat Zdzisław Jastrzębiec Peszkowski brał udział w ekshumacjach.

Fot. 6. Różaniec odnaleziony podczas ekshumacji w Miednoje.

Fot. 7. Przedmioty należące do pomordowanych.

Fot. 8. Rekonstrukcja celi w Ostaszewie, w której przetrzymywani byli funkcjonariusze PP.

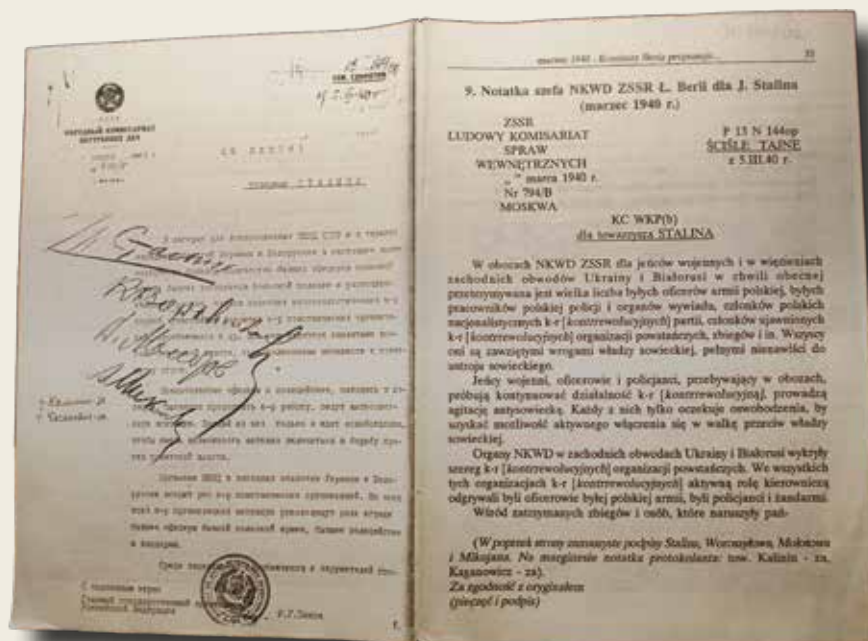
Fot. 9. Zrekonstruowane wnętrze sowieckiego gabinetu urzędnika, z okresu stalinowskiego.

Fot. 10. Krzyż upamiętniający tragiczne dzieje polskich jeńców z obozu w Ostaszewie.

Fot. 11. Zdjęcie przedstawiające doły śmierci podczas ekshumacji.

Fot. 12. Notatka szefa NKWD ZSRR Ł. Berii dla J. Stalina z marca 1940 r. w języku rosyjskim oraz z tłumaczeniem na język polski.

„13 Kwietnia – płomień pamięci ofiar Zbrodni Katyńskiej Ostaszków – Twer – Miednoje”

Figurka, której forma przypomina płomień, symbolizuje pamięć o ofiarach Zbrodni Katyńskiej, i jest związana z obchodami Dnia Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej (13 kwietnia).

Fot. 13. Figurka symbolizująca pamięć o ofiarach Zbrodni Katyńskiej. Zdj. 1–13. M. Boruch.

Dokument historyczny związany z losami polskich funkcjonariuszy.

Widać na nim napis w języku rosyjskim „ПОДСЕКРЕЧЕНО” (odtajniono), co sugeruje, że jest to jeden z odtajnionych dokumentów archiwalnych NKWD dotyczących polskich ofiar represji sowieckich. Występuje także numeracja oraz słowo „Список” (lista), co może wskazywać na listę więźniów lub osób skazanych na egzekucję.

Summary

History and memory lesson. Visit of the students of the Police Training Center in Legionowo to the Police Museum of the Police Headquarters

The article presents one of many projects organized by the teaching staff for students of the Police Training Center in Legionowo to familiarize them with the history and tradition of the Polish Police.

It concerns the visit of students and PTC lecturers to the Police Museum at the Police Headquarters. They had the opportunity to see an exhibition devoted to the fate of police officers who had been in special camps and prisons since the fall of 1939, located in the territory of the then USSR, and murdered by the NKVD in 1940. The students and the staff could also listen to a lecture on Soviet repressions against officers after the USSR's aggression against Poland in 1939.

They learned about the history of the Ostashkov camp, executions in Tver and mass graves in Miednoje.

Moreover they watched the film „Dawn” about the execution of 223 Pawiak prisoners in 1942, showing the occupation terror and post-war exhumations, and emphasizing the importance of recalling the historical truth and commemorating the victims.

Thanks to this visit, they could learn about a painful but important chapter of the history of Poland and the Polish Police - what every police officer should know and pass on this knowledge to the next generations.

Tłumaczenie: Beata Peplowska